

Suomen opso ry/syysseminaari
28. - 30.9.2016

Oppisopimusprosessin ohjaaminen oppisopimustoimijan haasteena

2015 – 2016

Mentoring in Apprenticeship Education

MAE/NextMove TaY & Tredu *tutk.joht. prof. Petri Nokelainen*

27.9.2016 Pirjo Kolari

- *§ 188: Jos käsityöläinen on ottanut pojan kasvatikseen ja opettanut hänelle kättensä työn (=ammattinsa), häntä ei voida vaatia takaisin (eli adoptiota ei voida purkaa).*
- *§ 189: Jos hän ei ole opettanut kättensä työtä, niin kasvatti saa palata isänsä taloon. Oppisopimuslainsäädäntöä Hammurabin (1792-1750 eKr) mukaan*

Lähtökohtana muutos

- Ammatillisen koulutuksen muutoshaasteet vs. oppisopimus
- Toimintaympäristön & Oppimisympäristöjen muutos
- Toimijuuden muutostarve

Tutkimuksen tavoitteet

- Oppisopimuskoulutuksen vahvistaminen työelämälähtöisenä koulutusmuotona
- Oppisopimustoimijan työn näkyväksi tekeminen ja
- Oppisopimustoimijuuden kehittäminen

Tutkimuksen kohderyhmä, metodi ja aineisto

Oppisopimuskoulutustoimijat

Yksilö- ja parihaastattelut (n=10), puolistrukturoitu kysely (n=20)
(N=30)

Teoriat ja mallit, tutkimuskirjallisuus

TPK-hankkeesta kertynyt aineisto ja asiakaskuunteluaineisto
Opiskelijapalautteet SoPro 2013/Tredu (n=1910)

Aineistotriangulaatio

Kvalitatiivinen

- Toimintatutkimus
- Etnografia
- Design-tutkimuksen piirteet

Tutkimuskehys: Kuvio 2.

A) Uudistava työelämälähtöinen oppisopimuskoulutus

Tutkimuskysymys 1.

Millainen on oppisopimuskoulutuksen erityispiirteitä kuvaileva teoreettinen ajattelumalli?

Millaisia oppimisen malleja ja muotoja oppisopimusoppimisessä voidaan ymmärtää?

Millainen on työelämälähtöistä oppimista vahvistava oppimisympäristö?

Työelämässä oppimisen ulottuvuuksia

Työelämälähtöisyys; oppimisympäristöjen autenttisuus

Työpaikkalähtöisyys; kontekstuaalisuus, situationaalisuus, operationaalisuus, kognitiot, kulttuurit sosiaalis-emotionaalinen pääoma

Oppijalähtöisyys; *HEO:n* faktat & inhimilliset lähtökohdat = henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelma ??

- mutta missä käsite oppiminen nyt näkyy?

Oppisopimusoppijan profiili

noviisista asiantuntijaksi vs. transformatiivisen oppimisen mallit

Kuvio 3. Työelämässä oppimisen elementit

Oppimisympäristötekijät

Kasvuorientoituneisuus (Ruohotie 2000)

Ekspansiivisuus (Engeström 1985, 1994)

Integratiivisuus (Guile & Griffits 2001)

Oppiminen työssä ja työyhteisössä

Työssäoppimisesta > **työelämäoppimiseen** > työelämäosaamiseen

Transformatiivisen oppimisen mallit

Kolmisilmukkainen oppiminen (Triple Loop) Argyris & Schön 1994)

Hiljainen tieto (Nonaka & Takeuchi 1995)

Kokemuksellisen oppimisen kehämalli (Järvinen & Poikela 2002)

Yksilö-, ryhmä- ja organisaatiotasot

Ammatillinen kasvu
(Ruohotie 2000)

Työelämäoppiminen (Working Life Learning)

- Virittää tarkastelemaan oppimista, opiskelua, koulutusta, ammatteja, työuraa ja työtä ihmisen elämän kokonaisuudessa
Kapeimmillaan työura tarkoittaa professionaalista, hierarkkisesti etenevää uraa
- **Työelämäoppiminen viittaa elämänkulun kattavaan ja monirooliseen suunnanottoon, jossa yksilö yhdistää opiskelun, koulutuksen ja työn, ihmissuhteet ja perhe-elämän, terveyden, ruumiillisuuden, vapaa-ajan ja hyvinvoinnin edistävät tekijät, kansalaisena toimimisen sekä henkisyiden ja maailmankatsomuksen kentät elämänuraksi**
(Ks. esim. Collin & Young 2000; Onnismaa 2007, 78 - 81; Richardson 2009, ks. myös Peavy 2004, 40)
- **Oppisopimuksessa sitoudutaan työehtojen noudattamiseen, yhteisiin pelisääntöihin, vastuisiin ja velvollisuuksiin**
- **Työelämäoppimisen tuotoksena** syntyvät työelämätaidot ja valmiudet, joita yksilö tarvitsee työelämässä ja yleensäkin elämässä → **Työelämäosaaminen.**

Kuvio 6. Työssä oppimisesta - työelämäoppimiseen ja osaamiseen sekä työelämään kasvuun

B) Oppisopimustoimijuus muuttuvassa toimintaympäristössä

Tutkimuskysymys 2.

Millainen on keskeisen oppisopimustoimijan rooli oppisopimusprosessissa?

Millaisia ohjauksen ulottuvuuksia toimijuuden kohteena voidaan tunnistaa?

Millaisia kompetensseja oppisopimustoimijan työ edellyttää?

Millaisia ovat oppisopimusprosessin ohjausorientaatiot ja työkalut?

Millainen oppisopimustoimijan rooli voisi olla työelämäkumppanuus ja verkostoyhteistyössä?

- oppisopimusprosessin ohjauksen kohteellisuus, ohjauksen orientaatiot ja välineet (Vehviläinen 2014, 2015)
- kompetenssit (mm. Evers, , Rush & Berdrow 1998, Goleman, Boyatzis & McKee 2002)
- työelämäkumppanuus ja verkostoyhteistyö?

Koulutustarkastajan roolista...

Viranomaistyö fokuksessa

- Oppisopimusinformaatikko
- Perusoperointi - oppisopimusjärjestelmän hallinnointi
- Ohjeiden ja määräysten moninaisuus vs. virheettömyyden vaatimus vs. resurssi?
- Koulutustarkastaja nimikkeenä kuvaa menneisyyttä ja byrokratiaa

... kt:n työ on erittäin tiukkakäytöinen suhteessa hallintoon (kt)

Tehtävänimike *koulutustarkastaja* ei kuvaa nykymuodossaan koulutuspalvelun sisältövaatimusta ja työelämäoppimisen ohjaustarpeita

... kt:n roolissa painottuu yritysten kokonaisvaltainen neuvonta. (kt)

... byrokratia vs. asiakaslähtöisyys...?

Keskeiset haasteet

- Koordinoida yhteistyöverkostossa kompakti koulutuskokonaisuus, jossa osapuolten tavoitteet, odotukset, oppimisen lähtökohdat, edellytykset ja oppimisympäristön mahdollisuudet kohtaavat; moninaisuuden hallinta ja rajapinnat ylittävä yhteistyö
- Oppisopimuskoulutuksen asemointi koulutuskentässä; keskeisen toimijan roolin monimerkityksellisyys, valta määrämuotoisuuteen rajoitettua - vastuuta huomattavassa määrin
- Oppisopimustoimijan työn sisältöä säätelee suorittamis- ja laillisuuskriteerit – ohjaus kohdistuu prosessin sujuvuuteen toimintaohjeiden määrittelemänä – yksilöllinen asiakaslähtöisyys marginaalissa

Oppisopimusprosessin ohjauksen orientaatiot (vrt. Vehviläinen 2014, 2015)

Osallistava pedagoginen toiminta:

Oppisopimusprosessin tavoitteet, päämäärät ja toteutus, ohjauksen ja arvioinnin merkitys sekä menettelytavat

Proaktiiviset ja reaktiiviset keinot:

Ohjaustyöskentelyn käynnistäminen ja suuntaaminen ennakoivasti työympäristön oppimismahdollisuuksiin – oppimisympäristön edellytykset ja asiantuntijuus – miten reagoidaan mahdollisiin ongelmiin?

Kannattelevaa:

Asiakkaan tunne tai kokemus on kuultu ja osoitetaan empaattisesti sen hyväksyminen

Tutkivaa:

Keskitytään kokemuksen, tilanteen tai esillä olevan aihepiirin tutkivaan tarkasteluun, kartoitetaan samalla sen eri ulottuvuuksia

Ongelmanratkaisuorientoitunutta palvelukohtaamista:

Oppisopimusasiakkaat tuovat ongelmansa oppisopimusasiantuntijan ratkaistavaksi

Opetusorientaatio: jäsentää suunnitelmallisesti eteneväksi oppimisprosessiksi; mitä on tarkoitus oppia millaisilla tehtävillä – millaisilla askeleilla...

Koulutustarkastaja tarvitsee monia kompetensseja

- Yrittäjyysosaamista
- Ohjaus- ja mentorointiosaamista
- Dialogitaitoja
- Pedagogista osaamista
- Johtamisosaamista
- Tunneälyn taitoja
- Prosessiosaamista... (kt)

... oppimisen prosessit työpaikalla ja kokonaisnäkemys opiskelijan ohjauksesta (kt)

... kt:n osaaminen suhteessa työyhteisöjen ohjaamiseen, luovat ratkaisut erilaisten työnantajien kumppanuuksien rakentamiseen (kt)

... erilaisten työkalujen käytön hallintaa (kt)

Toimijuuden muutos

Työn sisällön muutos *viranomaistyöstä mentoroivaksi työelämäoppimisen pedagogiikan ja verkostoyhteistyöhön ohjaajaksi*

Rooli

Työelämäoppimisen mentori

Oppimismahdollisuuksien välittäjä ja verkostotoimija (Broker)

Työelämälähtöisen koulutuksen erityisasiantuntija – *ymmärrys toimialasta*

*kehittää työpaikalla tapahtuvaa oppimista yhdessä muiden toimijoiden kanssa
varmistaa työelämäoppimisen mahdollisuudet ja edellytykset – tasalaatuisuus
arvioi tarvittavat `työkalut` - ohjaa niiden hyödyntämiseen*

Toimijuuden muutos =

Muutostoimija **Solmussa** (Engeström 1994)?

Työelämäkumppanuuksien rakentaja, verkottaja

Tiedonlähteille saattaja...

Muutossaasteet...

- Työpaikka- ja oppijalähtöisyyden integroiminen sekä teoreettisen tiedon ja työprosessit yhdistävien opetus- ja ohjausmetodien kehittäminen
... työelämäoppimisen pedagogiikka...
- Työelämäkumppanuuksien luominen
- Kollektiivisesti jaettu asiantuntijuus – jaettu toimijuus
- Integratiivisten oppimisympäristöjen rakentaminen, verkostoyhteistyö ja digisaation hyödyntäminen

...edellyttävät

- Konsultoivaa lähestymistapaa, työelämäoppimisen pedagogista ajattelua ja näkemystä sekä mentoroivaa asiakaslähtöistä ohjausta, johon liittyy kyky ohjata asiakkaat heidän tarvitsemilleen tiedonlähteille

TOIMIJUUDEN MUUTOS & AMMATTI-IDENTITEETIN HAASTEET

Millaiseksi ”koulutustarkastajaksi” haluan kehittyä/kasvaa?

Työn, toimintaympäristön ja roolin muutos haastaa oppisopimustoimijan minäsuhteen (Polo 2016)

... Muutoshaasteet – minäkäsitys – roolin muutos

Persoonallinen identiteetti vs. työidentiteetti

Vuorovaikutus välineenä

Johtajuuden haaste...

Koulutustarkastajien arviointia toimijuuden haasteista...

- Yhteistyö oppilaitosten kanssa kehittyvä – ei toimi kaikilta osin
 - Työelämän osaamistarpeen löytäminen vs. palvelun kohtaaminen
 - Opetuskieli työelämän kielelle
 - Työlainsäädännön & oppimisen asiantuntemus
 - Työelämän & yritystoiminnan lainalaisuuksien tuntemus
-
- Verkosto-osaaminen & hyödyntäminen
 - Oppisopimuspedagogiikan ymmärrys
 - Jaettu asiantuntemus
 - Viranomaistyön ja työelämän asiantuntemuksen integrointi
 - Yhteinen ymmärrys kokonaisuudesta puutteellinen
 - Taustaorganisaation rakenteet eivät tue jatkuvaa muutosta
 - Taustaorganisaatio esimerkki muutoksessa
 - Yhteinen käsitys oppimisesta

Lainauksia koulutustarkastajien ajatuksista

” Muuttuvassa toimintaympäristössä kt:lla täytyy olla näky siitä, mihin maailma on menossa ja mihin oppisopimusta tarvitaan siinä yhtälössä. Oppisopimuskoulutus on ainutlaatuinen ja upea koulutusmuoto... Kt:n taustaorganisaation tulisi olla itsekin esimerkkinä siitä, miten oppimista edistetään... Kt:t ovat avainhenkilöitä organisoimaan tätä upeaa, työelämälähtöistä koulutusmuotoa entistä paremmaksi, kaikkia osapuolia, työelämää ja koko Suomen kilpailukykyä kehittäväksi kokonaisuudeksi...”

” Kt tarvitsee osaamista tiimityöskentelyyn melko individualistisen työnsä sijaan. Osaamisvalmiuksia kt tarvitsee omien oppimaan oppimisvalmiuksiensa kasvattamiseen... verkosto-osaamiseen tarvitaan tiimityöskentelyvalmiuksia. Osaamista kt tarvitsee myös siihen, että kykenee näkemään eron viranomaistehtävän ja vuorovaikutuksen ohjaamiseen liittyvän tehtävän välillä...”

” Osaamisvalmiuksia oman ja myös yhteisöllisen toimijuutensa tarkasteluun sekä oman ammatillisen identiteettinsä muutokseen. Lisäksi kt tarvitsee ohjaamaan ohjaamisvalmiuksia, jotta voi paremmin tukea työpaikkoja ohjaamistehtävän toteuttamisessa... osaa ohjata myös muuta toimijaverkkoa siihen suuntaan”

Kiitos mielenkiinnostanne!

Pirjo Kolari